

a stává se součástí (byť periferní součástí, což se projevilo relativně delším soužitím VK a MMK) jihovýchodního mladoneolitického vývoje.

Oceněnihodné jsou v dalším oddíle autorovy myšlenky o stěhovavém zemědělství (tato forma rané zemědělské výroby je dnes stále větším počtem badatelů odmítána, či alespoň modifikována), o prvotní směně, společenských vztazích a duchovním životě tvůrců VK. Pozoruhodné jsou pak úvahy o počtech sídlišť a počtech obyvatel Posáli v době VK; D. Kaufmann se tu opírá o zjištěné počty sídlišť v jednotlivých stupních, vychází z průměrného počtu cca 100 lidí na sídlišť a jednu generaci a po korekci (vynucené nestejnou dobou trvání jednotlivých stupňů VK: Ia asi 50–75 let, Ib asi 100–150 let, II asi 200–225 let) dospívá k závěru, že za celou dobu trvání VK v Posáli (tj. za 350–450 let) žilo cca 360.000 lidí.

Kaufmannovu monografii nutno přivítat jako užitečnou a v mnohém novátorský příspěvek k poznání kultury s VK v Evropě. Svědomitost a pečlivost autorovy práce je zřejmá z každé kapitoly a technicky dokonalé provedení a tisk knihy tuto stránku ještě výzrazněji. Závěry a úvahy stran řady klíčových otázek — i když z nimi do všech podrobností nebudeme souhlasit — jsou podnětné a i pro českou a moravskou problematiku neolitu významné. Monografie D. Kaufmanna se jistě stane trvalým přínosem k dějinám středoevropského pravěku.

Vladimír Podborský

Eva Lenneis, Siedlungsfunde aus Poigen und Frauenhofen bei Horn. Ein Beitrag zur Erforschung der Linear- und Stichbandkeramik in Niederösterreich (mit Beiträgen von M. Hopf und P. Wolff). Prähistorische Forschungen, Heft 8, Horn-Wien 1977, 112 str. včetně francouzského resumé, 19 obr., 3 plánky, 86 kresebných tabulek a 8 mapek.

Neobyčejně záslužnou a pro poznání středoevropského neolitu potřebnou monografií začíná autorka přehledem dějin výzkumu LnK a VK v Rakousku a sousedních zemích. Konstatuje určitě zpoždění soudobé rakouské archeologie ve srovnání s ostatními zeměmi nitra Evropy, pokud jde o poznání dějin neolitické civilizace. Pro československou archeologii je lichotivé, že právě z jejich výsledků, terénních výzkumů, koncepcí jednotlivých specialistů a novějších systémů neolitu E. Lenneisová vychází, aniž ovšem pomíjí domácí rakouské badatelské zázemí (R. Pittioni, E. Ruttkay, F. Felgenhauer, J. Ohrenberger aj.). I tak je až překvapivé, že materiálová základna studia dolnorakouského středního neolitu je stále poměrně úzká. Autorka podrobněji uvádí celkem 20 lokalit s mladší LnK a 10 lokalit s VK; ty jí slouží jako hlavní zdroj srovnání pro inventář obou výchozích sídlišť z Poigen a z Frauenhofen (na mapových přílohách a na nálezcových listech, str. 109, 110, však registruje veškerá známá naleziště: pro mladou LnK 32 sídlišť, 8 lokalit s hroby, 10 lokalit železovského stupně a 2 naleziště bukovohorské keramiky; pro VK celkem 11 sídlišť).

Jádrem monografie je publikace několika nárazových výzkumů na lokalitě s mladší LnK v Poigen-„Bachrain“ a na sídlišti s VK ve Frauenhofen-„Neue Breiten“. Ačkoli nejde o větší terénní celky a soubory materiálu podařilo se autorce zevrubnou analýzou a využitím některých speciálních analýz (rostlinných zbytků — M. Hopfová, zvířecích kostí — P. Wolffová, výbrusů keramiky a petrografické analýzy kamenného inventáře — H. Wieseneder) vytvořit poměrně celistvý obraz o daných úsecích dolnorakouského neolitu a přispět k zaplnění mezer v dosavadním poznání.

Vcelku úplnější obraz poskytuje pramenný materiál z Poigen-„Bachrain“ (bylo by třeba jen uvítat, jestliže by zde výzkumy mohly pokračovat ve větší míře). Analýzou keramiky dospívá autorka k závěru, že lokalita byla osídlena zvláště od III. stupně LnK; téměř ve všech objektech jsou zastoupeny šárecké výzdobné prvky, doložit lze také kontakty s východem (železovské a bukovohorské a střípky skupiny Szakálhát-Lebö), jež potvrzuje i výskyt obsidiánu. ŠI je jinak vyrobena hlavně z místních silexů a ze suroviny ze širší oblasti Podunají, BI z místních amfibolitů. V keramice je častá příměs tuhy, čerpané z nedalekých povrchových zdrojů (Dappach, St. Marein, Röhrenbach). Skladba osteologického materiálu (str. 55) poslouží jako vhodné srovnání zvl. pro moravské lokality s LnK, na nichž se výzkumy vedou ve větším měřítku. Z paleobotanického materiálu stojí za registraci identifikace obilek pšenice jedno- a dvouzrnky a jader nešlechtěného jablka (*Malus sylvestris* ssp. *sylvestris*).

Zatím menší pramenný soubor zveřejňuje autorka z další základní lokality — z Frauenhofen-„Neue Breiten“. O to závažnější je však zjištění existence příkopu na tomto

sídlíšti lidu s VK. Je zřejmé, že příkop souvisí s osídlením lidu s VK starší až střední vývojové fáze (II/III stupeň systému M. Zápotocké); tam se řadí i poměrně malými rozměry (hl cca 150 cm, š ústí cca 200 cm), stojícími v protikladu s daleko objemnějšími příkopy lengyelskými. Na základě několika sond rekonstruuje autorka kruhový průběh příkopu (kruh obehnaný příkopem by měl průměr asi 80 m, plochu cca 5000 m² a obvod asi 251 m); doložen je zatím jediný vstup do areálu (z JZ). I v tomto případě by bylo třeba otevřít pokud možno co největší plochu, aby celý opevněný areál bylo lze hodnotit veelku a také v kontextu s ostatním osídlením lokality. V tomto směru je třeba E. Lenneisové, která se tohoto náročného úkolu podjala, popřát mnoho zdaru v záslužné práci. Počet zjištěných příkopů na neolitických sídlišťích ve střední Evropě poslední dobou značně roste. Po výzkumu rotundovitěho areálu v Těšetických-Kyjovických je zřejmé, že ne vždy půjde o opevnění celého sídliště, nýbrž že daleko častější budou případy existence zvláštního kruhového areálu uvnitř osady. Význam takovýchto okrsků nebude ani tak v defenzi jako spíše v oblasti nadstavbové. V tomto smyslu také autorka vede své předběžné úvahy o objektu ve Frauenhofen a v tom ohledu je třeba s ní také souhlasit.

V závěrečné kapitole shrnuje E. Lenneisová výsledky svého studia středního neolitu v Dolním Rakousku. Vychází z významných nálezových kompletů, které podrobuje pramenné kritice, klasifikuje keramické třídy hlavních neolitických skupin („Notenkopf“, šarecký stupeň, železovský stupeň, pozdní LnK, VK) a podává přehled ornamentace pozdní LnK a VK; sleduje dále prostorový rozsah jednotlivých zájmových skupin a jejich vzájemné vztahy, snaží se postihnout vliv přírodního prostředí na neolitické osídlení, zamýšlí se nad problémy vodní sítě, klimatu, vztahů sídlišť k půdním poměrům atd. Pokus o historickou interpretaci pramenů středního neolitu vyznívá v následující závěr: Neolitické osídlení Dolního Rakouska se vyvíjí pod vlivem jednak západní oblasti LnK (vyplňovaná páska), jednak východní LnK (S-spirály); zatímco východní vlivy jsou omezenější (železovské a bukovohorské prvky jižně Vídně), kontakt se západní sférou je homogenní a vyústil posléze v (organický?) vznik šareckého stupně. Šarecká a vypíchaná keramika ukazují na úzkou spojitost s jižní Moravou. Autorka navrhuje proto označení „moravsko-dolnorakouská skupina šareckého stupně“. Obdobně by bylo možno formulovat existenci moravsko-dolnorakouské skupiny VK, podkladů pro vypracování takové skupiny, její geneze, vývoje a vztahů k lengyelské kultuře je však dosud — a nejen v Rakousku — málo.

Není pochyb o tom, že problémy dolnorakouského neolitu nelze vyřešit najednou. Zejména vyhodnocení nových terénních výzkumů povede ke komplexnímu posouzení situace v celém rozsahu neolitu, včetně osídlení s malovanou keramikou. E. Lenneisová však kritickým zpracováním středoneolitického materiálu položila k této práci jeden ze základních kamenů. Plně je nutno ocenit její výzkumnou a dokumentační akribii, její snahu po komplexním řešení problematiky, výbornou orientaci v literatuře problému a snahu po historické koncepci neolitu střední Evropy. Velmi sympatická je její snaha vázat výsledky svého studia s výsledky československé archeologie. Nelze si než přát, aby recenzovaná práce se stala odrazovým můstkem dalších děl o rakouském neolitu a aby také spolupráce s českými a slovenskými pracovníky se na tomto poli rozvíjela.

Vladimír Podborský

Jaroslav Vizdal, Tiszapolgárske pohrebisko vo Veľkých Raškovciach. Vydalo Východoslovenské vydavateľstvo, n. p., Košice pro Zemplínské muzeum v Michalovcih r. 1977. 150 stran (včetně ruského, německého a anglického résumé), 39 obr. v textu, 48 fototabulek.

Dalším dokladem rozsáhlé archeologické aktivity Zemplínského muzea je objev kostrového pohřebiště lidského tiszapolgárské kultury ve Velkých Raškovcích, okr. Trebišov. K objevu nekropole došlo, stejně jako k ostatním závažným odkryvům v této oblasti, při záslužné terénní prospekcii, realizované ředitelstvem muzea v rámci systematického sledování velkých staveb socialismu. Publikované pohřebiště bylo takto identifikováno roku 1974 v souvislosti s výstavbou tranzitního plynovodu a ropovodu. Je třeba plně ocenit, že již třetí rok po objevu lokality se objevuje knižní zpracování výzkumu, svědčící také o publikační pohotovosti pracovníků Zemplínského muzea, jmenovitě jeho ředitele a autora knihy. Publikace navazuje svou formou, obsahem i úpravou na monografii „Zemplín v mladšej dobe kamennej“, Košice 1973 (srov.